

Opinió

Deriva [fal·lera] gegantera

Entre 1750 i 1850 la majoria dels entremesos festius (els més coneguts dels quals són els gegants) patiren un transvasament o canvi en el seu calendari d'aparició. A partir d'aleshores començaren de veure's més aviat a les festes patronals: en el cas d'Olot, les festes del Tura, entorn de la solemnitat de la Nativitat de la Mare de Déu, popularment dita "de les marededeus trobades". Les causes del canvi foren diverses. Hi ha alguns antecedents de participació de balls o imatgeria a festes patronals, com en el cas de Solsona, durant la segona meitat del segle XVII. També cal veure com, des de la primera meitat del XVIII, aquestes figures són anomenades conjuntament com a "improperis",

"...en la majoria de casos, els han manllevat la solemnitat."

és a dir, com a elements a menysprear. El 1770 el bisbe de Barcelona exigí que les "bèsties del comú" abandonessin la processó de Corpus i els consellers protestaren perquè consideraven que era assumpte del consell municipal. El 1780 Carles II publicà una Reial Cèdula on manava "que en ninguna Iglesia [...] sea Cathedral, Parroquial, ó Regular, haya en adelante tales Danzas, ni Gigantones, sino que cese del todo esta práctica en las Processiones, y demás funciones eclesiasticas, como poco conveniente á la gravedad, y decoro que en ellas se requiere".

Però la imatgeria festiva no desaparegué del tot i fou discretament tolerada. En tenim la prova quan Amades censa gegants a 46 viles i ciutats l'any 1934. Tal desprestigi va revertir amb el nacionalcatolicisme i els actes propagandístics que es realitzaven tot aprofitant les aglomeracions, especialment la processó del Corpus, veritable festa major del país, desfilada sacra que va anar morint a partir de 1970. Hi contribuïren de manera decisiva un progressisme mal entès per part del clergat català (pioner a deixar de celebrar-la) i una laïcització fulminant que, després de la recuperació democràtica, veia amb mals ulls qualsevol cosa que fes

pudor d'església. La generació que ho havia mantingut durant els anys cinquanta i seixanta ho va sostenir mentre va poder, però un cop va envellir prou com per retirar-se de circulació, la jovenalla engrescada per ocupar el carrer no va saber (o no va voler) preservar els usos i funcions dels gegants; usos que tampoc es podien desenvolupar en una processó inexistent.

I aquí comença el problema. La recuperació festiva després de 1978 va comportar la participació no remunerada de la majoria de balladors i, fins i tot, d'alguns dels músics que els acompanyaven. Per tant, el nivell de qualitat i rigor exigibles en cadascun dels aspectes (figura, vestuari, música, danses...) va caure en picat. Les cercaviles varen substituir les processons i, amb el canvi, baixà notablement de punt la seriositat i la gravetat que havien estat una constant, atès el context en el qual els gegants feien aparició. D'aleshores ençà, hi ha hagut a Catalunya una deriva, que ha comportat l'encuny de termes com *fet geganter* i la sobreexplotació d'unes figures per a uns usos que no els pertocuen. Sovint surten per qualsevol motiu (trobades i festivals) i, en la majoria de casos, els han manllevat la solemnitat. Els gegants no són un pretext per fer xerinola sinó un element seriós, patrimonial i amb una funció concreta: decorar i embellir un acte litúrgic. Sembla que a Olot s'ha tingut clar i no s'ha prostituït la digni-

tat de les figures, però no es pot dir el mateix d'altres indrets. Que els gegants s'anomenin "processionals" a bona part d'Europa no es deu tant a la seva manera d'evolucionar pel carrer sinó al context performatiu.

Per acabar, voldria esmentar que sempre m'ha cridat l'atenció que a la Garrotxa s'empra sovint el terme *faràndula*. El DIEC2 ens dirà que és una "colla de comedians ambulants que recorre els pobles fent espectacles populars i generalment còmics". No entenc la raó d'aquesta denominació olotina i, darrerament gironina, dels entremesos processionals festius. En qualsevol cas, a parer meu palesa una desvinculació total de les funcions de representació i del valor que la comunitat li està donant. Un amic em deia que, als anys quaranta, la gent adinerada havia de mirar la Patum des d'un balcó i amb cara de fàstic. Els qui ballen els gegants són una comparsa popular i/o còmica, o bé la flor i nata de la nostra joventut? Ja entenc que ara el mot és arrelat a Olot o Girona, però penso que la denominació *entremesos* hauria de servir per referir-se més pròpiament al conjunt de la imatgeria olotina i a la manifestació festiva sencera (*cabeçuts*, cavallets i gegants). De la imatgeria concebuda amb finalitats purament lúdiques, prefereixo no parlar-ne.

Daniel Vilarúbias i Cuadras
Il·lustració: Quim Domene

Col·lecció local

MONOGRAFIES

CARITAT, Antònia i SITJAR, Miquel, *La trobada de la Mare de Déu del Tura i el mas Caritat*, Sant Joan les Fonts: Oliveras, 2025, 133 p.

Colada de lletres. Premis Narrativa Curta. Volum VII, Sant Joan les Fonts: Oliveras-Associació Garrotxa Cultural, 2025, 109 p.

JUANOLA, Jordi "Toti", *4 estacions i 1 ramat. Un any en la vida d'un pastor*, Sant Cugat del Vallès: Símbol, 2025, 153 p.

LAS HERAS, Miquel, *Allà on s'amaga la llum. Micropoemes escrits des del cor*, Alboraia: Talón de Aquiles, 2025, 72 p.

El món als fogons. Receptes d'arreu del món amb productes de la Garrotxa, Olot: Creu Roja Joventut la Garrotxa, 2025, 100 p.

SOLER, Tura i GRAU, Jordi, *Sense pietat. Vuit crims terribles i cruels*, Barcelona: La Campana, 2025, 277 p.

VILANOVA, Santiago, *Els conspiradors del canvi climàtic*, Barcelona: Lapslàtzuli, 2025, 189 p.

ARTICLES

AGUSTÍ, Bibiana, "Antropología y prácticas funerarias alto-medievales en el nordeste peninsular: el caso de Castelló d'Empúries", *Antropologia Portuguesa* (Coimbra), núm. 41, 2024, p. 81-94.

ASPERÓ, Margalida; NOGUER, Carme i GENESCÀ, Sílvia, "Experiencias de autorregulación. Aprendemos a autorregularnos", *Graó 0-6*, núm. 3, desembre 2024 [2025], p. 61-67.

BARTOLOMÉ, José Luis, "Medea viatja al país de l'Oncle Sam", *Auriga. Revista de Divulgació i Debat del Món Clàssic*, núm. 125, febrer 2025, p. 12-15.

CAÑADA, Bruna i REQUENA, Marina, "Extractivisme global amb conseqüències locals. El metabolisme social de Catalunya", dins S. COT i M. GUILLAUMES (coord.), *El fil verd i roig*, Barcelona: Manifest Llibres, 2024, p. 121-138.

CASTANYER, Pere et al., "Los puertos tardorrepúblicanos de Emporion. La adaptación de las estructuras portuarias a las necesidades comerciales", dins A. M. POVEDA i M. ZARZALEJOS (ed.), *Puertos romano-helenísticos del Mediterráneo occidental. Evidencias constructivas y comerciales*, Madrid: La Ergástula, 2024, p. 107-124.

FUENTES, Raimon i FUENTES, Àlex, "Trobada de dues receptes medicinals del segle XVI en protocols notarials escrits pel notari Joan vilar àlies Ombert de Sant Feliu de Pallerols", *Amera. La Revista d'Àmer*, núm. 30, desembre 2024, p. 22-23.

LOREDO, Josep, "Cobla-orquestra Unió Artística, de Tortellà i Cobla-orquestra Unió, de Banyoles", *Som. Publicació de Cultura Popular Catalana*, núm. 389, febrer 2025, p. 11-13.

MERINO, Imma, "L'any en què les apostes del cinema comercial en català han funcionat", *L'Avenç*, núm. 516, febrer 2025, p. 68-71.

ROQUÉ, Robert, "100 anys de la mort d'Àngel Guimerà", *Som. Publicació de Cultura Popular Catalana*, núm. 389, febrer 2025, p. 4-5.

TEXTOS ELECTRÒNICS

FAXEDAS, Lluïsa, "'Si jo pogués' [d'Anna Manella]", *12 mesos, 12 obres. Museu d'Art de Girona*, 482 (febrer 2025). Disponible a: <<https://museuart.cat/exposicions/un-mes-una-obra/>>

ILLAS, Edgar, "Mythic, national, global, geological: the countryside in catalan literature", *Journal of Spanish Cultural Studies*, núm. 25.4, 2024, p. 477-491. Disponible a: <<https://doi.org/10.1080/014636204.2024.2421413>>

ILLAS, Edgar, "Ontological magma. Between difference and relation", *Journal of French and Francophone Philosophy*, núm. 32.1/2, 2024, p. 84-91. Disponible a: <<https://doi.org/10.5195/jffp.2024.1072>>

PLANAGUMÀ, Llorenç et al., "The Quaternary La Garrotxa Volcanic Field (NE of Iberia): A geochronological approach", *Quaternary Science Advances*, 100267. Disponible a: <<https://doi.org/10.1016/j.qsa.2025.100267>>

REIXACH, Albert, "Fighting the plague in the Crown of Aragon (mid-fourteenth to early sixteenth centuries)", *Journal of Medieval Iberian Studies*, vol. 17, 2025, p. 1-21. Disponible a: <<https://doi.org/10.1080/17546559.2024.2422034>>

Els fons musicals de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa a Arxius en Línia

L'any 2006, els musicòlegs Josep Maria Gregori i Jordi Rifé afirmaven ser plenament conscients que “cada fons musical té la seva personalitat, des de la que li confereix el fet de ser el pòsit històric d'una institució eclesiàstica, en la majoria dels casos, un fons privat que recull les composicions d'un autor, o un fons miscel·lani fruit de la sedimentació d'aportacions o de donacions diverses”. En el decurs de la seva recerca per recuperar el patrimoni musical conservat en els arxius catalans, els dos

de preveres, va ingressar a l'ACGAX el juliol de 2008, per mitjà d'un conveni entre la parròquia i l'Ajuntament d'Olot. La descripció dels continguts de la col·lecció de partitures musicals –integrada majoritàriament per documents manuscrits elaborats o aplegats pel mestre de capella– ja és visible: 2.487 registres a nivell d'unitat documental solta, que inclouen obres d'autor i anònimes, impresos d'autor i anònims i llibres corals. A més, s'està treballant per digitalitzar el fons musical (més de 45.000 pàgines) i permetre que les imatges digitals es puguin visualitzar i descarregar, la qual cosa facilitarà molt la recerca a investigadors i particulars. Un cop digitalitzades, es preveu que en el decurs del 2026 s'inclouin en el projecte Partitures, impulsat pel Departament de Cultura, el Centre de Visió per Computador i el Departament de Musicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, de generació automàtica de fitxers d'àudio en format midi. La finalitat és que els usuaris, a més de veure les digitalitzacions de les partitures, les puguin escoltar.

L'ACGAX també ha acabat d'introduir en els darrers mesos a Arxius en Línia els 5.617 registres de partitures contingudes en el Fons Cobla La Principal d'Olot. Així mateix, ha iniciat el procés per fer el mateix amb les 2.342 sardanes, organitzades en 1.274 partitures, aplegades en la Col·lecció de sardanes de La Principal de la Garrotxa. Aquestes dues cobles-orquestra olotines –la primera, encara en actiu; la segona, desapareguda l'any 1987– van donar els fons respectius a l'Ajuntament d'Olot per tal de garantir-ne la conservació i la divulgació.

Finalment, el Fons Narcís Paulís Vila, que consta d'un inventari provisional de 272 registres, serà el darrer en ser accessible a Arxius en Línia. S'hi podran consultar les peces musicals produïdes o aplegades per aquest conegut compositor santfeliuenc, mort el 1988, i cedides per la família a l'Ajuntament de Sant Feliu de Pallerols.

investigadors creien fonamental la identificació arreu i la divulgació de peces i autors, aleshores en fase incipient. Amb la mateixa voluntat de divulgació, l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX) va iniciar fa temps la introducció a Arxius en Línia, portal que permet la consulta dels fons, documents i objectes digitals dels arxius històrics de la Generalitat de Catalunya, dels inventaris dels fons musicals que custodia.

En l'actualitat, ja es pot consultar en aquest portal en línia el catàleg de la sèrie Capella de música, que forma part del Fons Parròquia de Sant Esteve d'Olot. Aquest fons, que conté la documentació generada per la desapareguda comunitat parroquial

El passat 6 de març va morir **Montserrat del Pozo Ferrer** (Barcelona, 1917-2025). Era membre de l'Associació de Propietaris de Castells i Edificis Catalogats de Catalunya; va ser fundadora, secretària (1958-1989) i presidenta (1989-2001) de l'entitat Amics de Besalú i el seu Comtat, i va publicar diversos estudis d'història de Besalú i altres indrets.

Ja es pot accedir a la tesi doctoral de Roser Galí Izard (Barcelona, 1969) *La formació d'una classe capitalista en el vuit-cents català: Ascens, mutació i crisi: l'exemple dels Nadal*, defensada l'octubre de l'any passat en el Departament d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'autora hi apunta que **Antoni Nadal Cros** (Olot, 1778-Barcelona, c.1820), importador de cotó, farina i sucre a la capital catalana, nascut a la parròquia de Sant Cristòfor les Fonts i fill de pareire, podria haver participat en el tràfic d'esclaus a Cuba. Atesa la fortuna acumulada (80.000 duros), les relacions comercials i la vinculació amb reconeguts traficants, creu que “no es pot descartar la possibilitat”.

Ja es poden consultar al cercador d'imatgesgarrotxa.cat els **dibuixos de Sadurní Brunet Pi** (Vallirana, 1886-Olot, 1958) que formen part del fons comercial i d'empresa del mateix nom dipositat a l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX140-74). Es tracta de 1.157 originals creats per aquest escultor, modelista, restaurador i dibuixant, inventariats per l'historiador de l'art David Santaaulària Serra l'any 2024. La prolífica obra d'aquest artesà a Barcelona i les comarques gironines es pot resseguir al web sadurnibrunet.com.

Apunts i repunts naturals Planes i meandres salvadors

Entre les diverses anomalies hidromorfològiques del riu Fluvià, n'hi ha un parell de molt interessants. Una: que és l'únic riu de Catalunya que en algun tram del seu recorregut, des del naixement fins al mar, pren la direcció sud-nord. Això té lloc ben a prop, en el tram que creua la Vall d'en Bas. Cap altre curs fluvial del país fa circular les aigües en aquesta direcció. I és precisament en aquesta vall plana (fixeu-vos en la paradoxa) on podem constatar la segona peculiaritat: les incipients formes meandriformes del seu traçat, característiques de trams inferiors dels rius –recordeu els esquemes que tantes vegades ens havien ensenyat a l'escola–, no pas a la capçalera, que es poden veure molt bé en fotografies aèries o ortofotomapes.

Aquest divagar pausat per la Vall d'en Bas –fet que no treu que després de pluges intenses es desbordi i inundi la plana– té el seu punt i final al sector de Codella. Aquí, el riu Fluvià, condicionat per la presència de les colades de lava al marge dret, s'estreny i fa que les aigües prenguin embranzida. És ben sabut que per prevenir els danys d'una riuada en un poble o ciutat és fonamental reduir la velocitat de l'aigua en el punt d'entrada del nucli urbà, perquè els danys més greus els provoca la força de l'aigua quan s'endú tot allò que se li posa al davant. Per aquesta raó, canalitzar trams de riu aigües amunt dels nuclis urbanitzats és absolutament desaconsellable i, encara que sembli inversemblant, anys enrere hi va haver qui públicament va proposar aquesta mesura per al Fluvià, al seu pas per la Vall d'en Bas.

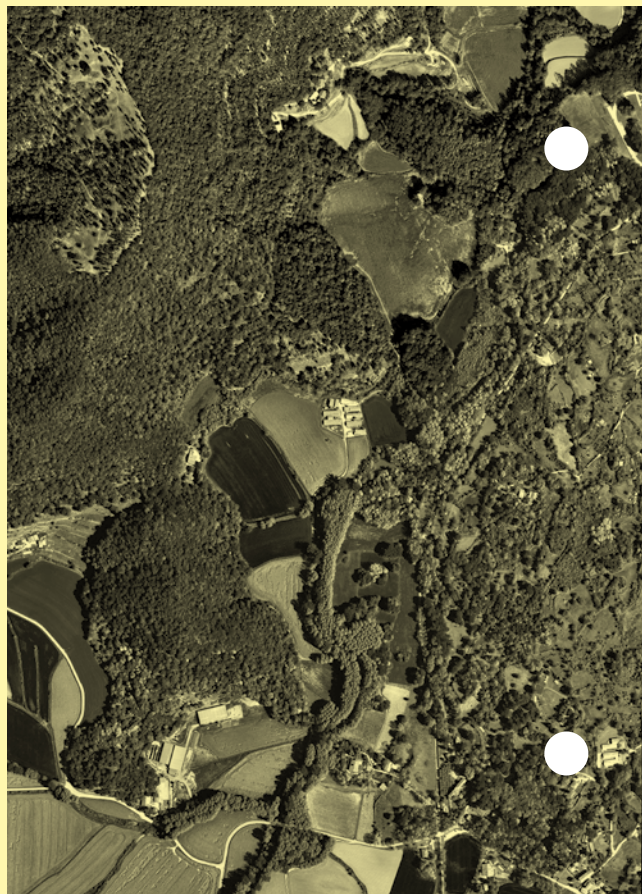
Per aconseguir aquest poder alentidor, les planes d'inundació tenen un paper clau. Per sort, entre Codella i l'entrada a Olot en tenim un parell de prou grans: el pla de la Casagran i el pla de la Teuleria.

**“Observar, analitzar,
planificar i aplicar
solucions basades
en la natura
és fonamental.”**

Cal saber que en alguns dels primers traçats de la variant d'Olot, concretament el que proposava l'Estudi Informatiu de 1994, la nova carretera creuava impunement aquestes dues planes. El projectista, mancat d'una visió integral del territori, semblava tenir només ulls per a la carretera, sense atendre les conseqüències i els efectes col·laterals que comportaria la seva implantació. Gràcies a l'informe emès per la Junta de Protecció del Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, es va aconseguir desplaçar el traçat i desocupar aquestes planes, amb l'argument, irrefutable, que eren espais destinats a laminar les avingudes del Fluvià i que, per tant, havien de quedar lliures d'infraestructures.

Però, a més d'aquestes dues planes, disposem d'un altre espai absolutament estratègic: el meandre del Collell. És una sort poder comptar amb aquest petit meandre per distreure les aigües, temptar-les a resseguir-lo i així tranquil·litzar-les i dissuadir-les de males intencions. Seria molt interessant potenciar aquesta capacitat del meandre del Collell fent que tot ell fos de propietat pública. D'aquesta manera, es podria incidir tant en la morfologia que presenta com en la millora de l'estructura i la composició del bosc de ribera que acull, un element natural de gran utilitat quan hi ha crescudes fluvials.

Els registres històrics d'avingudes confirmen l'extrema vulnerabilitat de la ciutat d'Olot a les riuades. Per afinar en el règim hidràulic del Fluvià al seu pas per la població, seria interessant instal·lar una estació d'aforament a Codella, amb sensors que recollissin dades de cabal en temps real i connectada a un sistema d'alertes per quan se superés un determinat cabal. Així es podria informar els veïns i veïnes d'Olot que viuen en les zones de més risc d'inundació. L'aigua sempre va avall, ja ho sabem, i, quan plou molt, ho fa sense miraments ni contemplacions. És llavors quan, a més d'estar pendent del cel, hauríem de mirar riu amunt i veure què hi està passant. Una tasca senzilla podria ser cartografiar, mitjançant l'ús de drons, l'àmbit de les zones per on és costum que el riu es desbordi. Amb

això podríem saber quina superfície ocupa la zona inundada i quines poden ser les seves afectacions.

Observar, analitzar, planificar i aplicar solucions basades en la natura és fonamental. Per sort, Olot ja disposa d'un Pla d'Actuació Municipal per Inundacions (PAM), que està inclòs en el Document Únic de Protecció Civil Municipal (DUPRO-CIM), el qual té com a objectiu prevenir i controlar els riscos naturals i donar resposta adequada a les situacions d'emergència. Confiam que aquest document amb nom de medicament ens alleugereixi el mal de cap de les riuades.

Emili Bassols i Isamat

Impressions d'un paisatge, 30 Nou dones

La meua secció predilecta del setmanari olotí *La Comarca d'Olot* és la que promou l'Arxiu Comarcal, en què es demana la col·laboració dels lectors per identificar les persones o els llocs que apareixen, innominats, en fotografies que pertanyen als fons de la institució. M'agrada, la setmana següent, veure fins a quin punt la identificació ha estat reeixida, parcial o simplement (i això, per sort, ocorre menys sovint) frustrada.

Avui m'he aturat en la imatge, repetitiva, del rostre de nou dones garrotxines, d'una edat més aviat

Les fotografies d'aquestes nou dones, en blanc i negre, em fan pensar en un artista visual francès, ja desaparegut, Christian Boltanski, autor d'una obra molt interessant, *Réserve des suisses morts* (1991), una instal·lació que forma part de la col·lecció del Macba (n'hi ha versions en altres institucions museístiques, com l'IVAM, el Pompidou o la Tate Modern). La instal·lació, que gira entorn de la memòria i l'oblit, i, és clar, de la mort, és formada per 2.580 caixes diferents, apilades, al frontal de les quals hi ha les fotografies de ciutadans sense nom, extretes de les necrològiques d'un periòdic local suís. Són persones anònimes que s'assemblen a nosaltres, que *podríem ser* nosaltres.

“Han passat encara no seixanta anys, i ja els veiem irremissiblement com rostres d'una altra època, molt llunyana.”

Al respecte, Boltanski va escriure això: “La mort, evidentment, sempre ha estat una de les grans qüestions humanes i un tema de reflexió per als artistes. És estrany morir, sobretot si la persona, com és el meu cas, no té una fe religiosa. [...] El que m'interessa i el que he intentat de tractar és el que anomeno ‘petita memòria’. És allò que ens diferencia d'algú altre. La gran memòria? la trobem als llibres d'història, però els bocins d'informació que cadascú de nosaltres ha anat acumulant són el que ens fa ser allò que som”. I afegia: “Algú va dir: ‘Avui en dia morim dues vegades: primer a l'hora de morir i després quan ningú ja no ens reconeix en una fotografia’. Sovint faig llistes de noms (suïssos morts, obrers d'una fàbrica del nord d'Anglaterra al segle XIX, artistes que van participar a la Biennal de Venècia...) perquè tinc la impressió que escriure o pronunciar el nom d'una persona li dona vida per uns instants. Si algú els anomena, es reconeix la seva existència individual”.

L'obra té també una dimensió política: Boltanski hi fa referència al fet que Suïssa és un país neutral, que no s'involucra en conflictes internacionals i és conegut per la seva estabilitat política, la qual cosa no impedeix que els seus ciutadans morin. I llavors llança una pregunta retòrica: “De què moren, els suïssos?”. La pregunta s'entén millor si tenim en compte que, a la seva obra, l'Holocaust hi és present per raons abans que res biogràfiques. Boltanski havia nascut el 1944, abans de la fi de la Segona Guerra Mundial, a París. El seu pare, metge, era jueu, vingut de Rússia, i la mare, catòlica, era originària de Còrsega, tot i que descendia de jueus ucraïnesos. Durant la guerra, i per tal d'evitar la deportació, el pare es va amagar a l'apartament familiar, en un espai sota el parquet, durant un any i mig. Per protegir-lo, la mare va simular que s'havien barallat i fins i tot va demanar el divorci (en acabat, es van tornar a casar). Amb tot, l'obra de Boltanski no és sobre l'Holocaust, sinó sobre el fet de morir. Sovint, les seves instal·lacions ressegueixen la vida dels perduts i dels oblidats.

Torno als retrats de les nou dones garrotxines. Han passat encara no seixanta anys, i ja els veiem irremissiblement com rostres d'una altra època, molt llunyana. Però hi ha una familiaritat evident: de fet, podrien ser dones de qualsevol indret de la Mediterrània. Només el nom i la parla les singularitzen. Per això és tan important saber com es deien. Una setmana més tard, veig que, de les nou, n'han identificades quatre.

Josep M. Muñoz

avançada —encara que em temo que l'aparença les fa semblar més grans del que no eren— que posen, amb una finalitat que desconec, per a la fotògrafa Maria Serradell, en els anys 1966-67, a l'estudi que tenia a la plaça Major. La composició que ha triat la fotògrafa, idèntica en cada cas, de biaix (no miren a la càmera, sinó a un punt llunyà), les uniformitza, tot i que no els treu la singularitat del semblant: encara que també podrien ser veïnes, les cares reflecteixen una diversitat d'estatus i de procedència social. Però el que més m'impresiona és la tristesa que desprenen pràcticament totes (excepte la més jove, que esbossa un somriure confiat), i que no sé ben bé a què pot respondre. És una cosa de l'època, del lloc? Deixo la resposta oberta.

Del dinou al vint-i-u La ingovernable transversalitat

En els moments de crisi, ja sigui per aconseguir un objectiu excepcional o per fer front a una investida perillosa, és habitual que forces polítiques diametralment diferents conflueixin en un moviment unitari. En tenim molts exemples. A principis del segle passat, Solidaritat Catalana va unir tots els que s'oposaven a un intent militar de limitar la llibertat d'expressió i acabar amb el moviment catalanista; a les eleccions municipals de l'any 1931, els tres casals republicans olotins van confluïr per proclamar la república; sis anys després, partits i sindicats van crear un Comitè de Milícies Antifeixistes per fer front a un cop d'estat autoritari i regressiu; durant la dictadura, l'Assemblea de Catalunya va reunir els partits catalans partidaris de l'autogovern i la democràcia, i més recentment, la coalició Junts pel Sí va ajuntar els partidaris de la independència de Catalunya. Però són experiències efímeres, aconseguïen o no els seus objectius. Les unions transversals s'esberlen de pressa quan han de governar, perquè tenen solucions contraposades per als problemes quotidians.

N'és el cas més clar la coalició dels casals republicans, l'abril de 1931. Inicialment, la confluència va ser un èxit perquè va permetre guanyar les eleccions i aconseguir l'objectiu principal, que era el canvi de règim. Va acabar sent un fracàs estrepitos perquè els regidors electes van ser incapaçs de governar junts. Eren una coalició massa transversal i els regidors portaven una motxilla de confrontacions polítiques massa pesada. Aquell govern es va esquarterar quan la Confederació Nacional del Treball (CNT) va convocar una vaga general per protestar per unes deportacions d'obrers de la conca del Llobregat. Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) hi va donar un suport actiu, mentre que els catalanistes van fer mans i mànigues per fer-la fracassar i els regidors del Centre Obrer li van fer costat "per responsabilitat institucional". La situació va empitjorar amb les primeres eleccions al Parlament de Catalunya. A Olot, ERC va guanyar de manera aclaparadora, tot i que el cap de llista de la candidatura de la dreta republicana era l'alcalde de la

ciutat, Joan de Garganta. En veure l'escrutini electoral, els esquerrans van lamentar haver estat massa generosos amb el Casal Català quan els havien ofert l'alcaldia a canvi d'afegir-se a la coalició republicana. Les declaracions i les contradiccions van crear tanta mala maror entre els regidors que l'alcalde va presentar la dimissió i va proposar que assumís l'alcaldia Ramon Aubert, cap de llista d'ERC que havia estat el candidat més votat a les eleccions municipals. Després d'uns dies de dubtes, el republicà va renunciar al càrrec i Garganta el va recuperar, però la confiança entre els uns i els altres no es va restablir mai.

La crisi municipal va arribar al punt àlgid quan els obreristes van denunciar que la reforma dels ensenyaments superiors i d'art, dirigits pel mestre republicà Ramon Calm, tenia per objectiu assegurar-li una plaça de professor públic de per vida. Van proposar, a més, que fos inhabilitat, atès que exercia de mestre i de regidor alhora. Els obreristes, els catalanistes i els monàrquics van fer pinya i es va obrir la capsa de Pandora: remodelacions constants de cartipàs, absentisme, pèrdua i recuperació de l'acta de regidor de Calm, intervenció de la Generalitat... fins a acabar amb la dimissió de Garganta i l'accés d'Aubert a l'alcaldia. Tot i que no tenia majoria, i en algun moment va haver de governar amb només 2 regidors dels 16 que tenia el consistori. Un desastre.

Molts anys després, alguns dels promotors de la inhabilitació van reconèixer que havia estat un error encaparrar-se amb el mestre Calm. Els va pesar més l'animadversió que li tenien per ser mestre d'adults a l'Ateneu Obrer, un casino escindit del Centre Obrer, que no pas la voluntat de fer una bon acció de govern. Aquest afer també explica algunes situacions viscudes durant la guerra als consells municipals.

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com

Aniversari 50è aniversari de la Mancomunitat Intermunicipal de la Garrotxa

El 25 d'abril de 1975 es publicava el decret de constitució de la Mancomunitat Intermunicipal de la Garrotxa per a la prestació mancomunada de serveis entre nou municipis (Castellfollit de la Roca, Montagut, Olot, les Preses, Riudaura, Santa Pau, Sant Joan les Fonts, la Vall de Bianya i la Vall d'en Bas). Posteriorment, s'hi van afegir Argelaguer, Sant Jaume de Llierca i Tortellà (1981), Sant Feliu de Pallerols (1983) i Beuda (1987), mentre que Montagut se'n va donar de baixa.

Gràcies a la unió en l'entitat, els municipis van promoure els serveis socials, el sanejament d'aigües, l'ensenyament del català, l'ensenyament professional i agrícola, la concessió de beques i d'altres. Sota la seva empara, es van fundar la Societat Anònima Depuració Conca Alta del Fluvià (1986), el Laboratori Polivalent (1986) i la Fundació Escola-Empresa de la Garrotxa (1997).

La Mancomunitat es va dissoldre el 4 d'abril de 1989 i va traspasar les competències al nou Consell Comarcal de la Garrotxa.

La nòria del temps Restauració

A la Garrotxa, com molt bé va dir l'enyorat amic Jordi Pujiula, s'ha fet durant molts anys una cuina de supervivència. I aquest no és, de cap manera, un concepte negatiu, ans al contrari: aconseguir fer una bona cuina quan es disposa d'una matèria primera molt limitada és d'allò més lloable que es pot trobar en el món dels fogons. La comarca, a causa del problema endèmic de les comunicacions, va estar molt temps aïllada i, en aquella situació, la imaginació meravellosa de les nostres mestresses de casa va crear uns cuinats d'una contundència que responia a les necessitats d'aquells moments: unes feines en fàbrica, camp i oficis amb els humans com a màquina. Si n'era d'interessant, aquella cuina de supervivència, es pot deduir del fet que l'evolució assenyada que han portat a bon port els nostres restauradors, en essència, s'hi basa: el bacallà, el farro, les arengades, el fajol, els fesols, els bolets, els cargols, els conills, la çaça...

Amb el pas del temps, les feines s'han suavitzat i els cuiners han oblidat els greixos. Han arribat espècies i productes, sobretot del mar, que abans eren rars de trobar i tot ha canviat. Recordeu aquell vi daurat, impossible de beure, que tenia reminiscències infernals de pega dolça? Te'l servien allà on demanessis un vas de vi, però ja no el trobareu enlloc. Han canviat els vins i el diccionari ha familiaritzat mots com *cupatge*, *enòleg*, *maridatge*, *sommelier*, *tanins*... I el mateix ha passat amb la cuina.

Passada la llarga postguerra, quan el treball del camp a més de feixuc es va convertir en ruïnós i mal considerat, molts pagesos plantaren l'arada i obriren hostal, confiant en els fogons de l'àvia de la casa, que cuinava com els àngels. Introduïren una cuina familiar amb plats tradicionals, molta escudella i carn d'olla, l'arròs del dijous, els macarrons del diumenge, i els fesols, el bròquil, les cols i altres productes de l'hort. Una cuina que tenia les patates com a grans suplents per sortir al pas de qualsevol mancaça. A partir dels anys vuitanta, començà a oficiar en algunes cuines un jovent que estudià l'ofici a l'escola gironina (que va fer una feina que mai no li agraiem prou). Els nostres veïns de l'Alt Empordà tenen, de fa anys, fama de bona cuina –ells tenen el mar llepant les seves terres–, i avui a la Garrotxa no els tenim res a envejar. No esmentarem noms, però tots som conscients del canvi que ha tingut el gremi dels fogons, sobretot pel que fa a un bon ús dels productes anomenats de quilòmetre zero. Per exemple, s'ha recuperat el fajol per fer-ne no només farinetes sinó una varietat d'aplicacions que són un prodigi d'imaginació. I així amb molts altres aliments tradicionals.

Perquè la cuina, a més d'un ofici farcit de satisfaccions –per a aquells que senten vocació per a la religió del cuinar– és un monument a la imaginació i a la bona praxi. És una de les assignatures de vida que més ha anat mutant amb el pas dels anys i que defineix a bastament les etapes que s'han anat succeint.

Domènec Moli

Hem de parlar Llibres per a tot Déu

Ja fa una colla de temps que al pic de la primavera les llibreries fan un pam de goig. Els escriptors sembla que vagin a preu fet i els lectors tenim llet, perquè estem empestats de llibres. Fa que no! En aquest sentit cal dir que els catalans estem a prop de bé. Fem dentetes a qualsevol altra llengua i ho sabem prou, perquè qui més qui menys espera la Diada amb candelletes.

Sant Jordi és un dia per anar tocats i posats, fer l'eixera i celebrar l'amor i la cultura. Per anar fent boca, avui us proposem mitja dotzena de llibres sobre llengua. Alguns són de part de riure, d'altres de part de bo. N'hi ha que són l'últim crit i alguns ja fa temps que corren. De seguit ho veureu.

1. *102 dites il·lustrades per a tothom. Significat, sinònims, exemples i orígens*. Víctor Pàmies, Joan Antoja i Anna M. Matas escriuen aquest recull, publicat a Cossetània, on hi trobareu explicacions i curiositats al voltant d'expressions en català. Totes acompanyades d'una il·lustració que ajuda a comprendre'n el significat.

2. *100 mots curiosos del català*, de Pau Vidal. També de Cossetània, és un llibre per aprendre singularitats lingüístiques escrit amb un estil amè, acompanyat amb referències literàries i amanit amb molt d'humor.

3. *El llenguatge*, de La incorrecta. Les germanes del Pla de l'Estany han escrit aquest llibre mano a mano que ha publicat Montena. És un quadern d'activitats sobre llengua ple d'humor i de jocs "ben parits".

4. *L'oratori a l'abast de tothom*, de Mariona Casas, Josep Maria Castellà i Montserrat Vilà. Tres dels màxims experts en oratori del país s'han reunit per escriure aquest llibre sobre la comunicació oral, "l'eix que mou el món". El trobareu publicat a Eumo.

5. *Lletres que parlen. Viatge als orígens del català*. Jesús Alturo i Tània Alaix publiquen aquesta investigació que revoluciona els orígens del català. Publicat a La Magrana i escrit amb rigor científic, és un viatge lingüístic per la creació i l'evolució del català escrit de forma planera.

6. *Sociolingüística per a joves del segle XXI*. Després de 26 reedicions, Voliana edicions actualitza aquest èxit de vendes dels anys 80 i 90, obra de Jordi Solé i Camardons, per adreçar-se als joves d'avui.

I un de regal!

7. *Deu lliçons per salvar el català*, de Carme Junyent. Publicat a La Campana, és el llegat de la lingüista, que, a través d'articles publicats a Vilaweb, ens explica com podem mantenir viu el català, quines polítiques lingüístiques són les més encertades i quina és la vertadera llengua inclusiva.

I n'hi ha pla més, però amb aquests ja farem el fet. Au, afluixeu la mosca i aneu comes a córrer a comprar llibres per Sant Jordi. I, si pot ser, d'en dos en dos, que també hem de cuidar a rebentar les llibreries. Si no, malament rai! Ja sabeu que per tenir la llengua ben viva hem de parlar. I hem de llegir. Bona Diada i salut hi hagi!

Anna Riera i Pijoan

Vivències Un formalisme

En aquestes vivències, que de manera maldestra i amb bona voluntat vaig redactant per a possibles i pacients lectors, intento explicar alguna facècia viscuda de manera directa o indirecta. No per explicar un fet en si sinó per intentar situar-lo en el moment social en el que es produí. És una mena d'excusa per mostrar amb pinzellades suggeridores com foren en un temps determinat les nostres relacions socials. La d'avui és una anècdota que vaig viure personalment en primera línia i de manera involuntària, i que si ens demostra alguna cosa és que el formalisme sempre ha existit. Hi ha qui opina que és una herència del barroc.

El Diccionari de la Llengua Catalana defineix *formalisme* com una 'observació massa escrupolosa de les formalitats', i una formalitat notarial fou l'origen de l'anècdota que intentaré explicar. L'any 1971 tenia l'honor de presidir la junta del Club Natació Olot. Feia poc temps que el club havia inaugurat la primera piscina coberta i aquest fet provocà un canvi substancial per a l'entitat, perquè passà de tenir un període d'activitats limitat a l'estiu a poder desenvolupar-ne durant tot l'any. Amb un increment conseqüent de costos que repercutien sobre els associats, molts d'ells sols banyistes d'estiu. Però calia que el club proporcionés la possibilitat d'activitats al llarg de tot l'any, i així es projectaren i executaren tres pistes de tennis, un frontó i un camp de futbol d'esbarjo. Per costejar-ho i acabar de pagar el deute contret amb la construcció de la primera piscina, es demanà a la Caixa de Pensions i Estalvis de Barcelona, La Caixa, un préstec hipotecari per un import de dos milions de pessetes. L'obtenció del préstec no fou ni fàcil ni ràpida: no era habitual que tota una entitat com era La Caixa confiés en una petita entitat "sense ànim de lucre" com era un club de natació, per més que ja tingués uns 2.500 afiliats.

Quan va arribar el dia de la signatura de la hipoteca, el notari havia disposat que es fes a l'oficina mateix de l'entitat bancària, situada a la plaça Major, en el lloc on encara es troba, a les dues del migdia, l'hora de tancament al públic. I allà ens

hi trobarem, puntualment, el senyor notari –una persona seriosa, protocol·lària i de poques paraules–, el senyor director de la sucursal en aquell moment –un home conegut per la bonhomia, de cara i ulleres rodones– i el qui subscriu aquestes ratlles, en qualitat de president del CN Olot. Parlo d'un temps en què a les oficines de les sucursals de La Caixa es respirava un aire casolà i el tracte era el corrent entre persones conegudes. En moltes, el director disposava d'un habitatge adjunt, generalment al pis de sobre, i era normal que a mig matí la senyora del director li baixés un vas de llet.

“Parlo d'un temps en què a les oficines de les sucursals de La Caixa es respirava un aire casolà i el tracte era el corrent entre persones conegudes.”

Quan la reunió començà al despatx del director, aquest ja duia i mostrà un taló bancari per valor de l'import de la hipoteca, amb les despeses de l'escriptura ja deduïdes, i un document on es consignava que jo el rebia i el dipositava al compte del CN Olot obert a La Caixa. Així de fàcil. Però el senyor notari no hi va estar conforme i va exigir que l'import del préstec es pagués en efectiu, tal com constava en l'escriptura que portava redactada. No soc de l'ofici, però crec que no ha de ser fàcil, sense un avís previ, disposar en efectiu d'una quantitat com la que s'havia pactat. El senyor director restà mut, però la seva cara passà, en breus moments, de la bonhomia a la sorpresa i de la sorpresa a la incredulitat i la preocupació. Li sortí una veu trencada, amb la que remugà: “No hi comptava, però ja ho solucionarem. Portarà temps...”. I dit això, sortí disparat del despatx on ens trobàvem, deixant-nos sols, al notari i a un servidor. Després, oïrem un enrenou de veus discutint, provocat per la decisió notarial.

Al cap d'una bona estona, el senyor director va entrar de nou, seguit d'un conegut empleat cama-

llarg i amb cara de set déus que duia un feix de bitllets. Seguint el protocol ordenat pel senyor notari, els va entregar al senyor director, que els va comptar i me'ls va donar a mi. Jo els vaig tornar a comptar i els vaig entregar al senyor notari, que feu un tercer recompte protocol·lari de comprovació, va anotar l'import i els va deixar sobre la taula. D'allà els va recollir el diligent empleat camallarg per ingressar-los a la caixa del banc. Al cap d'una estona, va tornar a entrar el mateix empleat amb un *altre* (?) feix de bitllets i es va repetir l'operació. I així diverses vegades, fins a completar l'import total del préstec. Finalment, es va signar l'escriptura.

Jo ja podia estar tranquil; el senyor director, després de la seva quasi màgica actuació, recuperà la cara de bonhomia habitual, i el senyor notari sortí satisfet per haver salvat el formalisme. I tots cap a casa, a donar explicacions pel fet d'anar a dinar a les quatre de la tarda.

Joan Tresserras